

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 5. V Ljubljani, 15. marca 1913. Letnik XXX.

Obseg: O sestavljanju in setvi travnih mešanic. — Akacija, njena vzgoja in raba. — Pisma kulturnotehnične vsebine. — Gnojenje vinogradov. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Priloga „Perutninar“: Zaklopno gnezdo. — Naše naloge. — Kako moramo oskrbovati perutnino. — Perutninske vesti. — Uradne vesti perutninarskega odseka. — Inserati.

O sestavljanju in setvi travnih mešanic.

(Po dr. T. vitezcu Weinzierlu preložil in priredil inženir Jak. Turk.)

(Dalje.)

15. Pasji rep ali grebenčica (*Cynosurus cristatus* L.), podoba 30. Drago seme (pod. 31.) te izvrstne trave za pašo se prav pogostoma pači s semenom ničvredne modre bezkolenčice (*Molina coerulea* [L.] Mch.) ali z mnogo cenejšo drobnolistno ovčjo bilnico (*Festuca ovina* L. var. *capillata* [Hack] Lam.). Na naših poskušališčih pri Melku se je izkazal avstralijski pasji rep za plodovitejšega od takozvanega nemškega.

16. Belkasta šopulja (*Agrostis alba* L.), pod. 32. V cenem semenu (pod. 33.) je navadno polovica ali pa še več plev. Zavoljotega naj se kupuje le plev popolnoma prosto, čisto seme. Seme te trave ameriškega proizvodstva, ki prihaja na trg, se prav dobro sponaša v našem podnebjju. V semenskih cenikih se pogostoma hvali takozvana lasovita šopulja. Njeno pravo ime je navadna šopulja (*Agrostis vulgaris* With.). Njeno seme je redkokdaj pravo in je porabno samo za gorske travniške mešanice. V pridelku zaostaja za belkasto šopuljo.

17. Svetlikasta trstika (*Phalaris arundinacea* L.), podoba 34. Ta rastlina za steljo je predvsem prikladna za barska tla in pa za taka zemljišča, ki jih večkrat poplavlja voda. Pri kupovanju semena je gledati na dobro kalivost blaga, ker je v kupčiji pogostoma seme, ki prav slabo kali.

18. Angleška ljuljka (*Lolium perenne* L.), pod. 35. Ta trava ni trpežna, ampak je samo dve-, kvečjemu štiriletna in je zaraditega prikladna le za kratkodobne

mešanice, nikakor pa ne za stalne travnike. Ceno seme (pod. 36.) vsebuje mnogo jalovih (praznih) plodov in je pogostoma onečiščeno z enoletno zamenljivo stoklaso (*Bromus commutatus* Schrad.).

Takozvana »nemška ljuljka« sestoja po vsebini večinoma iz semena mehke stoklase (*Bromus mollis* L.), ki je enoleten travniški plevel, ki mu je primešane nekoliko angleške ljuljke. Takozvana »tuzemska ljuljka«, ki je v kupčiji, pa vsebuje skoraj izključno le seme žitne stoklase (*Bromus secalinus* L.). Poslednja trava je prav nadležen njivski plevel in jo nepošteni trgovci priporočajo kot ceno travno seme za travnike, četudi je samo enoletna in torej docela neprikladna za ta namen.

(Dalje prih.)

Akacija, njena vzgoja in raba.

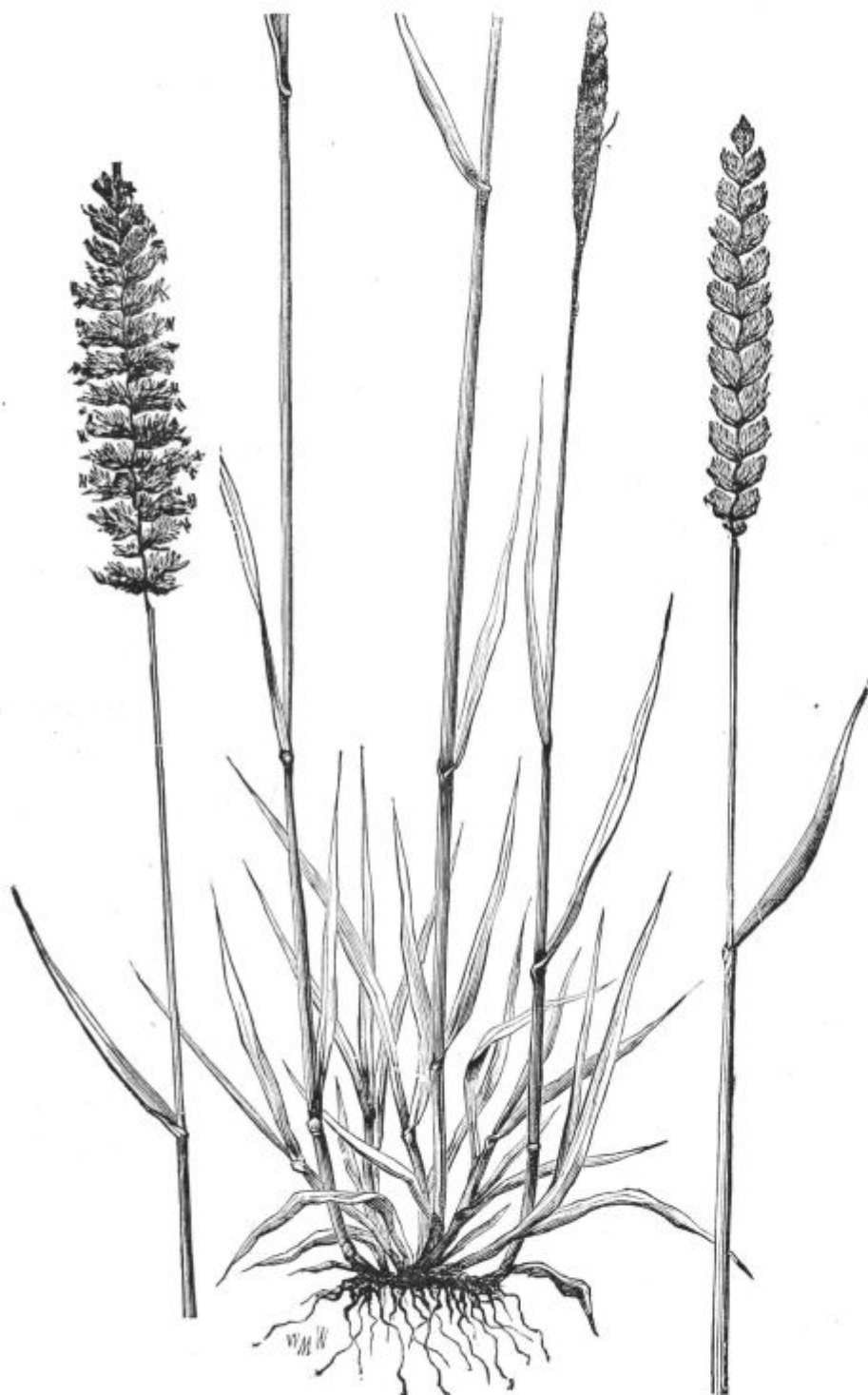
Prvotna domovina akacije je Severna Amerika. Začetkom 17. stoletja se je prenesla na Francosko, odkoder se je razširila čez vso Evropo. Na Kranjskem se je začela v večjem obsegu vzgojevati zadnja desetletja, in sicer posebno po krajih s toplim podnebjem, kjer rodi trta in uspeva pravi kostanj, dočim po krajih s hladnim podnebjem akacija nima redne rasti.

Glede tal akacija ni izbirljiva. Peščenata zemlja ji pa v splošnem bolj ugaja kakor težka mastna ilovica. Celo v zelo peščeni zemlji in prostem pesku prav dobro rase. Tako n. pr. na južnem Ogrskem sade na jako obširnih, krog mesta Szabadka razprostrajočih se glinastih tleh akacijo že odnekadaj, ki tu izvrstno uspeva. Akacija ima namreč močno razvito koreninsko

omrežje z globoko srčno korenino in dobiva po majhnih bunkicah na nitkastih koreninicah za preobrazbo potrební dušik deloma naravnost iz zraka. Posebno bujno rast pa kaže v globoki, sveži, nekoliko peščenati, torej rahli ilovnati ali pa v peščenati, s sprstenino pomešani zemlji. Na mokrih, mrzlih tleh ali v severnih, vetru izpostavljenih legah pa ne uspeva. Tukaj je

rastnem gozdu akacija primešana drugovrstnemu, obsenčujočemu drevju, kakor bukvi, smreki, hoji ali pa tudi hrastu, javorju itd., in jo hočemo v gozdu ohraniti, moramo paziti na to, da je vedno višja od primešanih dreves, da torej v hrhu ni obsenčena.

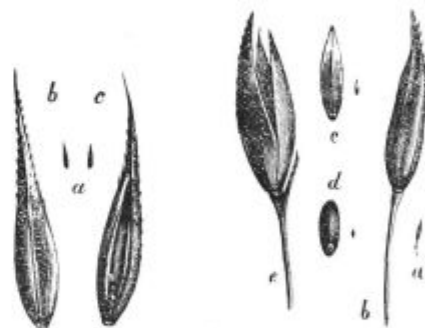
Akaciji škoduje mraz, ki zmanjšuje prirastek na lesu. Zato lege, kjer se ponavljajo pozni spomladni

Podoba 30. Pasji rep.

akacija grmičaste rasti in se začne v vrhu sušiti, kakor hitro dosežejo korenine stalno mokrotne talne plasti.

Zelo občutljiva je akacija proti obsenčevanju. Obsenčene akacije zaostajajo v rasti ali se pa pri trajnem obsenčevanju popolnoma uduše. Nasprotno pa akacija le malo obsenčuje tla. Če je torej v visoko-

Podoba 31.

Podoba 33.

Pasji rep; a nepravilni plod v naravni velikosti in povečani; c pravilni plod v naravni velikosti; b in c nepravilni in povečani; d golo zrno v naravni velikosti in povečano.

Podoba 32.

Belkasta šopulja a listna kožica; b latna vejica s cvetnimi klaski; c klasek; d pleve; e plod.

mrzovi, za akacijo niso ugodne. Prvih deset let lahko napravi veliko škodo deževen sneg, ivje in žled stem, da polomi veje in vrhovje. Suša pa akaciji ne povzroča posebne škode. Med škodljivci omenimo gozdne in poljske miši in zajca, ki posebno v zimskem času rad obgloda lub. Tudi pašna živina naj se ne spušča

v akacijevih gozdech, da ne obžre listja.

Akacija poganja jako močno in trajno iz štora, še bolj pa iz korenin. Kjer se je vkoreninila, so za vedno prihranjeni nadaljni stroški za pogozdovanje. Prvih 10 do 15 let posebno hitro rase in prekaša v tej dobi tozadevno vsa naša domača visokodebelna gozdna drevesa.

Vsled navedenih lastnosti se akacija z uspehom sadi po pustih, zapuščenih vinogradih, nasipih, v strmih legah in v peščenem in peščenatem svetu. Tukaj ne vrže samo povoljnih prirastkov na lesu, temveč obvaruje tudi tla pred popolnim opešanjem, nerazdružljivo zveže z svojim močno razvitim koreninskim omrežjem površne talne plasti in jih tako varuje rušenja, odplavljanja ali pa odnašanja po močnih vetrovih.

Akacijev deblo kaže močno jedro in le malo beline. Dočim je slednja slabe kakovosti, da prvo trd,

Večinoma se akacija vzgaja v nizkem gozdu. Tak gozd se vzgoji iz sadik, redkeje iz semena. Slednji način ni priporočljiv, ker je posebno v neugodnih razmerah uspeh dvomljiv. Sadike se vzamejo 1- ali 2letne. Če so enoletne sadike krepko razvite, so za nasad pripravnejše, ker pospešijo delo in stem zmanjšajo stroške pri sajenju. Sadi se v razdalji 1,5 do 2 m sadika od sadike, v slabi zemlji in neugodni legi gosteje, v dobri redkeje. Zgoščava se pa po prvih posekih tak gozd sam po koreninskih poganjkih. Sadike se pri zelo neugodnih razmerah prihodnje pomladi, ko so se dobro okoreninile, sicer pa koj po sajenju, nizko pri tleh in gladko porežejo, ker se tako pospeši rast. Dobro razviti in pravilno oskrbovani štori poženejo v ugodnih razmerah v prvem letu po obrezanju do 3 m in čez dolge poganjke. Vsled te bujne rasti in krepkega koreninskega omrežja je tudi umevno, da pri-

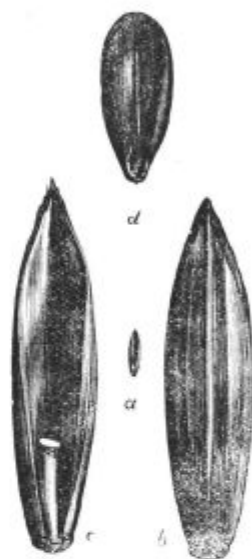
Podoba 34.

Svetlikasta trstika; a klasek; b oplodje; c deli klaska.

Podoba 35.

Angleška ljuljka; a klasek; b cvet; c plodnica; d luskinica.

Podoba 36.

Angleška ljuljka a nepravi plod v naravni velikosti; b in c povečan nepravi plod; d izluščeno zrno, povečano.

čvrst, precej prožen les, ki se malo usuši in se kosa glede trpežnosti z vsemi našimi listovci, celo s hrastovino. Njegova porabnost je najraznovrstnejša. Rabi se kot stavbinski les pri vodnih, jamskih in hišnih stavbah, za kolarske in strgarske izdelke, za razna domača orodja, kakor držaje, zobe pri grabljah itd. Akacijeva drva dajejo močan, živahen ogenj, mnogo gorkote, malo dima in gore tudi popolnoma sveža prav rada. Vsa navedena porabnost pa je pri nas še malo znana. Največ se akacijev les rabi za trtno kolje in za hmeljevke. Rabi se okroglo in kalano. Pri sušenju se posebno kalano kolje rado skrivi. To se zabrani, če se na ognju pari na naslednji način. Kolje se zvezano v butare po 25 kolov zloži na 1,20 do 1,50 m visoko ogrodje iz količev in se pod njim napravi ogenj. Parjenje traja okrog 1/4 ure. Medtem je treba butare obračati. Potem se butare zložijo na zračnem mestu navzkrižem ter se puste tako okrog 2—3 tedne.

mešana drevesa, ki obsenčje slabo prenašajo, kakor topol, breza, jesen, javor, iz teh nasadov izginejo, kakor hitro se je akacija po koreninskih poganjkih popolnoma zgostila. Primešavanje močno obsenčujočih dreves, posebno igličastih, pa v nizkem gozdu ni dopustno, ker bi se stem oškodovala redna rast akacije, zmanjšala številnost poganjkov in prikrajšal prirastek na lesu.

V nizkem gozdu se akacija seka vsakih 5 do 30 let. V akacijevih kolosekih vsakih 5 do 10 let za dobavo okroglega kolja in vsakih 10 do 15 let za dobavo kalanega kolja. Daljše sečne dobe so običajne tam, kjer se hoče rezen kolja vzgojiti tudi les za razno drugo rabo. V tem slučaju porezujejo v nemešanih gozdih v krajih, kjer je gozdoreja razvita, akacijam v gotovih letih nepotrebne veje, da zrastejo lepa debela. Tudi je treba take gozde ob času prerediti ter odstraniti nove, preobilne poganjke, ki ženo iz korenin. Glede sekanja veljajo ista pravila, kakor pri sekanju kostanjevih nizkih gozdov (glej „Kmetovalca“, letnik 1912., št. 16.).

Manj običajna je vzgoja akacije v visokem gozdu.

Vsled izborne kakovosti in vsestranske porabnosti akacijevega lesa bodi tudi o tem načinu vzgoje nekoliko omenjeno. Povoljen prirastek na lesu bo vrgel tak akacijev visoki gozd, ki ima ugodno lego, globoko rahlo in rodovitno zemljo. Akacija nosi redkovejno vrhovje, malo obsenčuje tla in daje tudi malo listne stelje, zato ne more gozdnih tal popolnoma varovati pred neugodnimi vremenskimi vplivi, in to tem manj, čim neugodnejšo lego imajo in čim slabša so. Iz tega vzroka je tudi pri visokem gozdu priporočljivo mešanje z drugovrstnim, tlom prikladnim drevjem, kakor s hrastom, javorjem, brestom, lipo, topoljo in v slabi zemlji tudi z borom, črnim, belim in ameriškim. Meša se pa v večjih in manjših skupinah, kakor so ravno tla temu ali onemu drevesu bolj prikladna. Takšni z raznovrstnim, tlom prikladnim drevjem v skupinah mešani akacijevi gozdi ohranijo neizpremenjeno rodovitnost tal, dajo lepo razvita debla in so za kmetijske posestnike tudi vsled raznovrstnega vzraslega lesa bolj priporočljivi. Primešano drevje se prav dobro razvija, ker akacija goji bakterije, podeljujejoče dušik, ki ga rabi rastlinstvo. V visokem sklenjenem gozdu zraste akacija pri nas do 25 m. v prej omenjenih gozdih na južnem Ogrskem imajo 32letni akacijevi gozdi, vzrasli na pesku, višino 23 m ter dajo 242 m³ lesa na hektar (brez vejčja). Poseka se pri nas navadno v 50letni starosti, ker od te dobe naprej letni prirastek lesa močno pada in se tudi kakovost lesa pri nadaljnji rasti ne zboljša. V tej dobi da tak gozd na ha okrog 430 m³, oziroma na oral 240 m³ lesa.

Janko Urbas,
c. kr. gozd. komisar.

Pisma kulturnotehnične vsebine.

(Napisal inženir Dragotin Gustinčič svojemu prijatelju Tonetu.)

XVI. pismo.

V zadnjem pismu sem ti govoril o domačih gnojilih, danes Ti hočem o umetnih. Umetna gnojila so odpadki iz industrijskih delavnic (Tomasova žlindra iz procesa za pridelovanje kovnega železa in jekla) in rudnikov (kalijeva sol kot postranski pridelek kuhinjske soli), ali pa se nahajajo v naravi kot prastari živalski odpadki (čilski soliter v gorovju države Čile v južni Ameriki).

Vsako umetno gnojilo zase je nepopolno, ker vsebuje ponavadi samo po eno ali dve prvini, ki sta za rastline važni. Čilski soliter nam daje n. pr. v prvi vrsti dušik; Tomasova žlindra, razklenjena kostna moka in superfosfat fosfor in kalcij; kalijeva sol in kajnit kalij, in apno vsebuje kalcij. Iz tega torej sledi, da nismo še zadostili rastlinskim potrebam, če smo pognojili samo s čilskim solitrom, samo s Tomasovo žlindro, superfosfatom, kalijevo soljo ali s apnom. Gnojila je torej treba voliti po potrebi, gospodar bi si torej moral biti vedno na jasnem, ktero rastlinsko hranino hoče tlom nadomestiti.

„Toda potem bi moral biti vsak kmetovalec tudi kemik“, si misliš sedaj Ti, kaj?

To bi mu malo hasnilo, zakaj če bi skušal kemijsko določiti, katerih hranin je tlom treba, bi prišel do popolnoma napačnih zaključkov. Dognal bi morda — in sicer iz vzrokov, ki sem Ti jih že enkrat navedel — da je v tleh popolnoma zadosti vseh hranin, in vendar bi mu izkušnja kazala drugo, nepovoljno lice.

Toda gnojila so vseeno predraga, da bi jih kar tako, meni nič, tebi nič, navažal na travnike, ne da bi vedel, ali so resnično potrebna ali ne, in zato mu mora biti dana enostavna možnost, da se o njihovi resnični potrebi tudi prepriča. In to možnost mu nudijo poskusi.

Če hočemo umetna gnojila pametno rabiti, moramo izvršiti z njimi najprej poskuse. Poskus moramo napraviti vedno na tistem zemljišču, ki ga hočemo pozneje gnojiti. Poskusi, ki smo jih napravili na drugem zemljišču, ne veljajo za novi slučaj, če je ta zelo oddaljen od poskušališča, ali pa je vsaj zelo nezanesljiv.

Kako torej napravimo take poskuse?

Ing. chem. Jakob Turk, ravnatelj deželnega kemijskega prekušališča, ki je v tem pogledu naš najboljši veščak, navaja naslednji načrt za gnojilne poskuse na travnikih*):

A		B			
O	I.	II.	III.	IV.	
VIII.	VII.	VI.	V.	O ₁	
D		Podoba 37.			
		C			

Poskusna parcela ABCD (pod. 37.) je merila pol hektara, t. j. nekaj manj kakor 1 oral, in je bila razdeljena, kakor nam to kaže podoba 19. Predela O in O₁ se nista gnojila. Predeli I. II. III. in IV. so bili pognojeni z rudniskim superfosfatom in s kalijevo soljo. Predeli V. VI. VII. in VIII. pa poleg z navedenimi gnojili še s čilskim solitrom, oziroma z žveplenokislom amoniakom.

Izračunano na 1 ha zemlje je ing. Turk potrošil:

Predelno št.;	14% rud. superfosfata;	40% kalijeve soli;	čil. solitra, oz. žv. kisl. amon.
I.	100 kg	100 kg	— kg
II.	200 "	200 "	— "
III.	300 "	300 "	— "
IV.	400 "	400 "	— "
V.	100 "	100 "	50 "
VI.	200 "	200 "	100 "
VII.	300 "	300 "	150 "
VIII.	400 "	400 "	200 "
O	— "	— "	— "
O ₁	— "	— "	— "

Ing. Turk ni torej poskušal samo učinka gnojila, ampak tudi množine gnojila. Gnojil je I. predel s 100 kg, II. z 200 kg, III. s 300 kg 14% rudninskega superfosfata itd. O njegovih lepih uspehih bi Ti poročal obširneje, a tu gre samo za načelo, samo za vzorec takega načrta.

Podoba 38.

Za manjše potrebe, za majhne travnike je tak poskusni načrt lahko dosti manjši, n. pr. tak, kakor ga kaže pod. 38. Predel O pustiš negnojen; I. gnojiš z 200—300 kg na 1 ha 14% rudninskega superfosfata; II. z 200—300 kg na 1 ha 40% kalijeve soli in III. z 100—150 kg čilškega solitra, oziroma žveplenokislega amoniaka.

Za pravilo pa naj Ti velja: Nikoli ne gnojiti brez poskusov!

Če travniki ležijo v istem ozemlju in so si tla podobna, se lahko ravna po enem napravljenem poskusu tudi sosedje.

To velja splošno za vsa umetna gnojila. O posameznih gnojilih pa govori ing. Turk takole:

1. Dušikova umetna gnojila. Od dušikovih umetnih gnojil prideta za naše razmere vobče in za razmere na Ljubljanskem barju še posebej le čilski soliter in žveplenokisl amoniak v pošteev. Norveškega ali apnenega solitra, ki je enakovreden s čilskim solitrom, še namreč ni dovolj v kupčiji in dušičnati apnenik za travnike ni primeren.

*) Glej Izvestja društva v pospeševanje in obdelovanje Ljubljanskega barja 1911.

Številni primerjalni gnojilni poskusi, ki smo jih bili napravili l. 1909., so nas poučili, da sta si čilski soliter in žveplenokisli amoniak v gnojilnih učinkih in uspehih na travnikih skoraj enaka.

Ing. Turk priporoča za barska tla in tla, ki so bolj ali manj izpostajena poplavam, čilski soliter, ker vsebuje dušik v taki obliki, da ga rastline lahko takoj sprejmejo v svoja telesa. V žveplenokislem amoniaku pa je dušik v taki kemijski zvezi, da se mora v zemlji šele presnoviti, če naj služi rastlinam v hrano. S čilskim solitrom se lahko gnoji šele spomladi in je torej nevarnost, da nam ga voda izpere, dosti manjša, dočim moramo gnojiti z žveplenokislim amoniakom že jeseni, da se čez zimo dušik v zemlji presnovi.

Barska in močvirna tla vsebujejo ponavadi tudi dosti humusovih kislin, ki so rastlinam škodljive. Čilski soliter te kisline uničuje, dočim jih žveplenokisli amoniak še pomnožuje. Žveplenokisli amoniak je torej rabi samo na suhih ali osušenih travnikih. Poslednji ima zlasti to veliko prednost, da je cenejši od čilskega solitra in da je nedovzeten za vlago.

Dušik sprejemajo rastline, kakor sem že omenil, iz zraka, vendar pa je dokazano dejstvo, da se gnojenje z dušikovimi gnojili na travnikih prav dobro obnaša.

2. Fosforovokisla umetna gnojila. „Od teh gnojil se nam bo posluževati vobče, torej tudi na Ljubljanskem barju in tega obližju, razklejene kostne moke, Tomasove žindre in pa superfosfatov. Eno kakor drugo teh gnojil je dobro in za gnojenje travnikov primerno.

Razklejena kostna moka vsebuje največ fosforove kisline, in ker je primeroma najceneša, zasluži v tem oziru prednost pred ostalimi fosforovokislimi gnojili. Tomasova žindra pa je izredno bogata na apno in zasluži torej vsega uvaževanja na tleh, ki so revna apna (na težkih ilovicah). Fosforova kislina v obeh teh dveh gnojilih je v vodi neraztopljiva in deluje zaradi tega razmeroma počasi. Zato se morata kostna moka in Tomasova žindra raztrositi po travniku že jeseni, pozimi ali pa vsaj v zgodnji pomladi, da prideta do popolne veljave. Tudi bi se morala praviloma pobranati, ker sicer premalo učinkujeta. Po učinku in končnem uspehu pa sta si kostna moka in Tomasova žindra docela enaki.“

Hvaležnejši in, če so tla z apnom zadostno založena, popolnejši so superfosfati, ker je v njih fosforova kislina v vodi raztopljiva in torej laže ponikne do rastlinskih korenin. Iz istega vzroka se v tleh tudi bolj enakomerno razdeli in hitreje učinkuje. Ing. Turk priporoča superfosfate tudi za Ljubljansko barje. S superfosfati gnojimo spomladi.

3. Kalijeva umetna gnojila. „Za naše razmere“ — piše ing. Turk — „je 40 % kalijeva sol najcenejša in obenem najboljša kalijevo umetno gnojilo. Kajnit, ki ga nekateri gospodarji še zahtevajo, ni le predrag, ampak vsebuje tudi prav mnogo kuhinjske soli in drugih kloridov (kuhinjski soli podobnih tvarin) ter je zaradi tega zelo strošljiv na apnu.“

Če gnojimo s kajnitom na tleh, ki vsebujejo malo apna, moramo izdatno gnojiti tudi z apnom. Vsled tega ni priporočljiv kajnit niti za barska (šotna) tla, niti za težke ilovice.

„Travniško rastlinstvo potrebuje prav mnogo kalija“ — pravi dalje ing. Turk — „in mora biti zato travniški svet z njim bogato založen. Veliko uboštvo na kaliju vlada zlasti v peščeni in barski (šotni) zemlji in se jima mora torej redno gnojiti s kalijem. V ilnatih in glinastih tleh je kalija lahko čisto dovolj, treba pa je vendar, da se s poskusom prepričamo, v koliko je kali, ki je

v tleh, rastlinstvu dostopen, ker tudi na kaliju bogata tla zahtevajo navadno, da se jim pognoji s to važno rastlinsko hranino.“

S kalijem lahko gnojimo jeseni ali pa spomladi. Kalijeva gnojila so strupena, zato moramo paziti, da ne pride živina takoj po gnojitvi do s kalijem potresene trave.

4. Apnena gnojila. Apno je zelo važen činitelj v zemlji, in sicer iz dveh vzrokov: prvič je apno zelo važna rastlinska hranina, drugič pa pomaga predelavati, presnavljati organske snovi v rastlinsko hrano. Z vsako letino vzamemo tlo na 1 ha površine 60 in več kilogramov apna. Vse rastline ga vsebujejo, in sicer v znatni meri. Važna prvina v njem je kalcij; brez tega rastline ne morejo živeti.

Apno pa tudi veže različne talne kisline, t. j. uničuje jih in je torej tudi zaradi tega zelo važno. Zlasti barska tla in pa osušene travnike je treba v začetku izdatno gnojiti z apnom.

Apneno gnojilo je ponavadi domač pridelek. Rabi se lahko morjeno apno, sipa iz starega zidovja, cestno blato itd.; kupi se mavec ali gips. Fosforovokisla gnojila vsebujejo mnogo apna, zlasti Tomasova žindra, in zato služijo ta v dvojnem zmislu.

Gnojenje vinogradov.

Piše B. Skalicky, c. kr. vinarski nadzornik v Kandiji pri Rudolfovem.

Dr. Pavel Wagner priporoča na podlagi svojih izkušenj, da se poleg gnojitve s 600 g hlevskega gnoja na 1 ha in tri leta doda trtam še vsako leto na 1 ha:

1. leto	3—400 kg	} amoniakove soli, oziroma solitra.
2. „	4—600 „	
3. „	6—800 „	

Čim mokrejša, nižja in mrzlejša je lega, čim bogatejša je bilo gnojenje s hlevskim gnojem, čim bogatejša zemlja sprstene in čim močnejša je rast trt, tem manj se vzame, v nasprotnih slučajih pa tem več.

Dobra dušičnata gnojila so tudi odpadki pri strojarjih (kože, dlake) in obrtnikih, ki izdelujejo predmete iz rogovine (rožena moka.) Ta gnojila le počasi učinkujejo.

Tukaj moram tudi omeniti, da dobiva trta dušik še iz zraka, in sicer lahko na dva načina.

Prvi način obstoji v tem, da dušik uhaja v obliki amoniaka, močno in ostro dišečega plina iz gnijočih organskih (bodisi rastlinskih ali živalskih) tvarin, torej iz stranišč, iz gnoja, ki je slabo oskrbovan in se suši na solncu, nadalje pa tudi v dimu itd.

Ker pa voda amoniak zelo hlastno vpija (nase poteguje), je lahko umevno, da ima vodni sopar, torej tudi oblaki, dež, rosa, sneg, v sebi mnogo amoniaka, ki je spojina dušika z vodikom.

Tako torej z vsako padavino prihaja nekaj dušika v zemljo, in sicer okoli 15 kg na 1 ha vsako leto.

Drug način, ki po njem trta lahko dobiva dušik iz zraka, je naslednji. Kakor je znano, je zrak, ki ga dihamo, zmes dušika s kisikom. Zrak se nahaja tudi v zemlji, posebno če je rahla.

Korenine nekterih rastlin pa morejo s pomočjo bakterij, ki se nahajajo na njih korenincah in povzročajo na njih majhne otekline (bulice), srkati dušik iz zraka in ga izpreminjati v organsko (rastlinsko) snov, ki je zopet, kadar segnijo, dostopna trtnim koreninam.

To so posebno metuljčasto cvetoče rastline ali stročnice. Če se te nahajajo v vinogradu med plevelom in se pri okopavanju podkopljejo, se zemlja lahko zelo obogati na dušiku, ki je jako drago gnojilo. 100 kg čilskega solitra stane n. pr. v Ljubljani 32 K. Ker pa ima 100 kg solitra 14—15 kg dušika v sebi, stane vsak kilogram dušika $32 : 14 = 2$ K 28 h, na deželi seveda še toliko več, kolikor znaša vožnja od Ljubljane.

Zaraditega se v mnogih krajih uspešno rabi zeleno gnojenje v vinogradih, posebno ker se z njim zemlja obogati ne samo na dušiku, ampak obenem tudi na zelo potrebnih organskih snoveh (sprstenini), vsled česar postane bolj rahla, prepustna. Poleg tega se pa vsled raznih, pri gnolobi organskih snovi razvijajočih se plinov zemlja razkrajja, in redilne snovi, ki jih ima zemlja v sebi, postanejo raztopne in trti dostopne.

Pri zeleni gnojitvi ali pri gnojenju z zelenjem se vseje v vinograd kaka metuljčasto cvetoča rastlina. Med te štejejo vse detelje, grah, grašico, bob, fižol, volčji bob itd.

Da se rastline bolj razvijajo, se jim doda nekaj fosforovega in kalijevega gnojila že pri setvi (n. pr. 200—300 kg superfosfata in 100—150 kg kalijeve soli na 1 ha) in kadar se rastlina najbolj razvije, torej tik preden se razcvete, se globoko podkoplje.

Na ta način se da posebno v visokih legah in v rahli zemlji po mnogo let izhajati brez hlevskega gnoja.

Seveda je treba sejati bolj nizke in hitro razvijajoče se rastline. Navadno se rabi v vinogradih grašica ali pa bob (svinjski ali konjski.) Za lahke zemlje se priporoča rumena lupina, seradela in rdeča detelja, za težke konjski bob, bela lupina, grašica, grah in razne deteljne rastline. Seje se večkrat (posebno na Laškem in Tirolskem) že jeseni, da se rastline lahko spomladi kolikor mogoče zgodaj podkopljejo.

Čim dlje trto te rastline obsenčujejo, tem slabše je zanje. Na vsak način jih je treba prej podkopati, preden trta cvete.

Posebno za gorke kraje z zgodno rastjo in z milim podnebjem (n. pr. za Vipavsko dolino) in pri višji vzgoji trt je ta način gnojenja priporočljiv.

Predvsem pa naj bi se vinogradniške pušče, ki se nameravajo pozneje rigolati in v vinograd izpremeniti, na ta način zboljšale, da se dve do tri leta prej na njih prideluje nemška detelja. Pri rigolanju se seveda vse korenine in drugi ostanki detelje podkopljejo in ko segnijo, obogatijo zemljo z dušikom, ki pride na to vsajenim mladim trtam v korist.

Omeniti bi bilo še gnojenje z listjem in s takoimenovanimi pušlji, ki je pri nas, zlasti na Dolenjskem, močno razširjeno.

Gnojenje z listjem in zlasti s pušlji ima svoje dobre in slabe strani. Znano je, da ima listje precej redilnih snovi v sebi, in sicer vsebuje sveže bukovo listje meseca avgusta 1,3 % dušika, 0,44 % kalija in 0,18 % fosforove kisline. Še več redilnih snovi vsebuje jelševo listje.

5 kg bukovih pušljev ima toliko redilnih snovi v sebi, kolikor jih porabi ena trta v dveh letih.

Navadno se priporoča pognojiti vsak m² vinograda z 10 kg pušljev.

Dobra stran gnojenja s pušlji je tudi ta, da se z njimi zemlja fizikalno zboljšuje (rahlja itd.), kar je zlasti v težki zemlji veliko vredno.

Gnojenje s pušlji torej ni napačno, samo pregloboko se ne smejo zakopati, zlasti ne v težki zemlji, ker se v večji globočini ne razkrajajo, ampak le splesnijo

in se plesnoba lahko prenese na korenine vinske trte, ki jo stem lahko uniči.

Pušlji naj se torej ne zakopavajo globokeje kakor 1/4 m v zemljo. Bolje pa je, da se poprej sesekajo in v mešanec podelajo in šele potem porabijo za gnojenje. Pri tem je vselej dodati še nekaj kalija in fosforove kisline v obliki umetnih gnojil, ker teh dveh snovi primanjkuje, zlasti če so imeli pušlji malo listja.

Končno bodi omenjeno tudi apnjenje zemlje. Trta potrebuje za svoj razvoj tudi apna. Toliko apna je v vsaki zemlji, kolikor ga trte potrebujejo. Vendar se pa včasih priporoča apniti zlasti težko, ilovnato zemljo, in sicer zaraditega, ker apno zemljo rahlja, jo dela gorkejšo in pospešuje razkrajanje zemlje in raztopnost redilnih snovi.

Pri stalni rabi umetnih gnojil se v zemlji, ki je revna apna, priporoča vsako 5. leto apniti; in sicer najbolje eno leto prej, preden gnojimo s hlevskim gnojem. Na 1 ha se vzame 10 do 60 q živega apna, ki se jeseni raztrosi in podkoplje.

Pri preobilnem apnjenju se zemlja hudo izsesava. Večja množina apna v zemlji pa tudi povzroča trtno bledico. Zato se mora apno v vinogradništvu le previdno rabiti.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, ostali pa v „Listnico uredništva“. Odgovarja se le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom, v „Kmetovalcu“ se pri vprašanju pristavi pričetne črke imena in kraja. Če vprašalec ne želi drugače. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj štiri dni pred izdajo lista; na prepozno došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso gospodarska in odgovori nanja niso splošno poučni in zanimivi, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pisмено, če je pismu priloženih 50 h v znamkah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu.

Vprašanje 50. Ali se da na kak način ozimno žito popraviti, ki se je letos silno slabo obraslo in je tudi slabo prezimilo? (I. K. v Ž.)

Odgovor: Tako slabo ozimno žito se da koncem meseca februarja ali v prvi polovici meseca marca na ta način popraviti, da se zjutraj ob mrazu ali pa pri mirnem vremenu povrhu pognoji na ha s 3 do 400 kg superfosfata, in če zemlja ni bila jeseni dovolj zagnojena, se polje z gnojnico ali pa se zagnoji z 80 do 150 kg amonijevega sulfata. Po taki gnojitvi je treba ozimino precej prebratati, ko so se tla osušila.

Vprašanje 51. Vol, ki redno dobiva klajno apno, vendar nima nikakega teka in brska med steljo ter jo je, četudi ima v jaslih boljše krmo. Kaj utegne biti temu vzrok? (F. H. v Š.)

Odgovor: Vaš vol je bolan vsled napačnega presnavljanja, ki prihaja od neprimerne krme. Klajno apno je fosforovokislo apno, ki je važna hranilna snov. Umetni pridelek fosforovokislega apna v obliki klajnega apna pa nima tistega učinka kakor fosforova kislina, ki pride v krmila ob rasti dotičnih krmskih rastlin. V krmu mora biti tudi dovolj beljakovin, ker je presnavljanje v najožji zvezi s fosforovo kislino. Vaš vol je zato bolan in je steljo, ker ne dobiva v krmu dovolj prebavljivih beljakovin in rastlinske fosforove kisline. Seno in slama, ki sta zrasla v lanskem slabem vremenu, sta slaba krma in povzročata bolezen, ki jo ima Vaš vol. Pokladajte volu poleg druge krme nekaj močnih krmil, zlasti oljnih tropin, ki imajo v sebi veliko beljakovin in veliko rastlinske fosforove kisline.

Vprašanje 52. Moj vol ima na zgornji čeljusti znotraj v gobcu na dlesnu nekake razpoke, kakor

zareze, kjer se nabira vsepolno drobu krme, in zato vol težko pije vodo. Odkod prihaja to in kako se odpravi? (F. H. v Š.)

Odgovor: Če mora vol uživati samo trdo krmo, ki so med njo ostre reči, kakor na primer rese, ostra rezanica itd., potem se te reči zatikajo v dlesno, ki je prevlečeno z nežno sluznico. Dlesno se rani, vname, in živina ima bolečine, kadar pije mrzlo vodo, zato nerada pije. Taki živali se mora gobec osnažiti vseh takih zadržanih reči, bolno sluznico je treba spirati z octom (s kisom) pomešano vodo ter je toliko časa pokladati le mehko krmo, dokler žival popolnoma ne ozdravi. Trda krma, ki se zadira v dlesno, pa sploh ni dobra.

Vprašanje 53. Zelju nameravam pognojiti s kajnitom. Koliko naj ga vzamem na ar, oziroma, ali ni kako drugo umetno gnojilo za zelje bolj prikladno? (J. M. v L.)

Odgovor: Zelje pač potrebuje med drugimi hranilnimi snovmi tudi kalija. Kajnit je sicer kalijevo gnojilo, toda za gnojenje zelju ni sposoben, ker ima v sebi klorove spojine, ki so za zelje strupene. Če hočete zelju dati kalija, potem gnojite s kalijevo soljo ali s pepelom. Ker pa zelje poleg kalija potrebuje tudi fosforove kisline, zlasti pa dušika, zato mu ni gnojiti samo s kakim kalijevim gnojilom, ampak mu je dati vseh potrebnih hranilnih snovi. Če je zelnik samnasebi že močno zagnojen, to je če ima dovolj dušika, potem je zelju pognojiti na ar z $2\frac{1}{2}$ do 3 kg superfosfata in z $2\frac{1}{2}$ do 3 kg kalijeve soli. Če pa manjka v zemlji tudi dušika, potem je zelju pognojiti na ar še z 2 do 3 kg amonijevega sulfata.

Vprašanje 54. Vaša kmetijska družba vedno objavlja, da vsakteremu odgovori na vsa raznovrstna vprašanja, a jaz sem že dvakrat vprašal, pa nisem dobil nobenega odgovora. Zakaj družba ne odgovori na vsako vprašanje? (J. L. v Ž.)

Odgovor: Naša družba, oziroma uredništvo „Kmetovalca“, odgovori na vsako vprašanje, toda le tedaj, če je vprašanje podpisano. Na nepodpisana vprašanja ali na vprašanja, ki so zaznamovana le s začetnimi črkami, se dosledno ne odgovarja. Vi svojega vprašanja niste podpisali, in zato nismo nanj odgovorili. Berite vendar opomnjo, ki je v vsaki številki „Kmetovalca“ tiskana pred „Vprašanji in odgovori“. Če na vprašanje v „Kmetovalcu“ odgovorimo, potem tako ne tiskamo vsega imena, ampak le začetne črke, in včasih vsled posebne želje te začetne črke celo zamenjamo, ker nekateri nočejo, da bi kdo njih ime ugenil.

Vprašanje 55. Kako naj zdravim svojo kravo, ki kašlja? Preden je storila, je pokašljevala po dva- do trikrat, ko se je napila, sedaj pa, ko je njeno tele staro 3 tedne, pokašljeuje vedno bolj pogosto, in sicer najbolj takrat, ko pije, ali ko tele sesa. Drugače je krava zdrava in rada je. (A. P. v P.)

Odgovor: Kašelj ni bolezen, ampak le znamenje kake bolezni. Krava je lahko prehlajena v dihalih ali pa ima jetiko. Prehlajen sapnik, ki je vnet, mrzla voda draži, in zato krava pri napajanju kašlja. Krava pa tudi takrat pokašljeuje, če je prišlo v vamp kaj špičastega, na primer kak žebelj ali kos žice, ki je vamp predril in praska srčni mehur. V tem slučaju voda raztegne prebavila in krava se tudi pri sesanju napenja, oziroma tele buta ob trebuh, in dotična ostra reč praska po srčnem mehurju in sili kravo h kašlju. Nasičeno in napojeno kravo peljite po kakem strmem bregu nizdol, in če bo takrat močno pokašljevala, pa ima bržkone na popisani način predrt vamp. To je zelo nevarno, zato je najbolje tako kravo kmalu prodati mesarju. Sicer pa mi ničesar gotovega ne moremo reči in Vam svetujemo poklicati živinozdravnika, ki je edini poklican določiti vzrok kašljanju in dati nasvet, kako se ta vzrok odvrne, če je to sploh še mogoče.

Vprašanje 56. Vodil sem telico k biku, ker se je pojala in ker nisem vedel, da je malo časa prej prav mlad plod izvrгла. Ali je res tako, kakor mi nekteri pravijo, da je slabo, telico dati obrežiti, ki je prej izvrгла, in ali smem s to telico sedaj kaj malega voziti? (F. C. v J.)

Odgovor: Če je telica po kratki brejosti izvrгла ter se je potem pojala, ji ne bo novo obrejenje nič škodovalo. Pri nas je pa sedaj po vsej deželi silno razširjeno kužno vnetje spolovil, in če je Vaša telica zaradi te bolezni izvrгла, potem se bržkone ni obrežila, in če se je, pa je nevarnost, da bo zopet izvrгла. Zdravo brejo telico pa smete previdno brez vsake skrbi vpregati; nasprotno, še celo dobro je zanjo, če se vsled vožnje zadosti giblje. Še celo v drugi polovici brejosti je za kravo dobro, če je vprežena, seveda vedno manj in manj naporno, ker se taka krava lažje oteleti in skoti bolj zdravo tele. Pri hoji ali vožnji pa seveda krava porabi več beljakovin in hranilnih snovi, ki tvorijo moč in gorkoto, zato je brejo kravo, ki se vprega, razmeroma bolje krmiti.

Vprašanje 57. Kupil sem neko kravo za brejo. Čez nekaj dni pride k meri mesar, ki hoče to kravo kupiti, ter se iz mene norčuje, da imam kravo za brejo. Mesar mi ponudi za kravo primerno vsoto in mi obljubi plačati 600 K za tele, če ga krava stori. Segla sva si v roki in naredila tako kupčijo, a sedaj se je izkazalo, da je krava vendarle breja in da bo kmalu storila. Ne nameravam od mesarja zahtevati za tele obljubljenih 600 kron, toda rad bi ga prisilil, da se z mano pobota, ker se je prej tako hudo iz mene norčeval. Ali morem mesarju do živiga? (J. Ž. v V.)

Odgovor: Prodaja krave s pogojem, da dá mesar 600 K za tele, če ga bo krava imela, ker on ni imel krave za brejo, Vi ste jo pa imeli, je pogodba na dobro srečo, ki je v tem slučaju pravzaprav stava. Poštena stava je po zakonu dopustna; obvezna za tistega, ki jo izgubi, je pa le tedaj, če stavljena vsota ni le obljubljena, ampak tudi izplačana, ali vsaj založena. Ker mesar ni obljubljen vsote za tele izplačal ali založil, zato je ne morete dobiti, ker se tak dolg ne da izterjati sodnijskim potom, dasi obstoji in je časten dolg, ki ga plača človek, ki ima kaj časti in ki svojo besedo drži. Pač pa je dopustno pri pogodbah na dobro srečo, torej tudi pri stavah, sodnijskim potom zahtevati založitev obljubljen vsote. Vaša stava končno še ni rešena, ker krava še ni storila in Vam torej mesar za tele še ne more plačati, ker ga še nima. Če se tudi sodnik postavi na to stališče, potem morete mesarja tožiti na založitev obljubljen vsote za tele, in ko bo stava končno rešena, se morete z mesarjem pobotati in ga kaznovati za njegovo norčevanje.

Vprašanje 58. Kako je najbolje ravnati pri porodu žrebeta, ki je poleženo zvezano s prav močno popkovino z materjo? Se li sme popkovina blizu popka prevezati in odrezati, ali je bolje čakati, da kobila vstane in se popkovina samaodsebe pretрга? (A. M. v C.)

Odgovor: Večina kobil stori leže in le maloktera stoji. V obeh slučajih se popkovina samaodsebe odtrga. Med kotenjem kri v popkovini še vedno pomalem kroži. Če se pa izjemoma popkovina ne odtrga samaodsebe, potem jo je treba odtrgati ali prerezati. Ni je priporočeno odtrgati, ker se lahko preveč razcefedra in je zato večja nevarnost, da se žrebe skoz popek zastrupi; bolje je popkovino kake 3 cm pod popkom prav močno z motvozom podvezati in jo potem pod podvezo odrezati. To delo naj se šele tedaj izvrši, kadar kroženje krvi v popkovini preneha. Popkovino je v tem slučaju prerezati z ostrim nožem ali z ostrimi škarjami, ki so popolnoma čiste in se jih ne drži nobena strupena gliva. Rezilno orodje se očisti vsake škodljive glive, če se pred rabo nekaj minut kuha v vreli vodi. Ostalo podvezano popkovino je oviti s snažno krplco, ki se poprej namoči v vodi, ki se ji doda 1%.

lizola ali kreolina. S popkovino je zato tako previdno ravnati, da ne pride vanjo kaka strupena gliva, ki pozneje zastrupi kri in lahko povzroči bolezen na popku ali zastrupljenje vsega žrebeta, vsled česar more mlada žival dobiti hromotno, ki vselej pogine za njo.

Kmetijske novice.

† **Gospod Anton Planinšek**, strokovni učitelj za kmetijstvo na kranjski kmetijski šoli na Grmu in odbornik samostojnega perutninarskega oddelka c. kr. kmetijske družbe kranjske, je po kratki in mučni bolezni umrl 9. t. m. v bolnici usmiljenih bratov v Kandiji. Bodi blag spomin pre-rano umrlemu mlademu strokovnjaku, ki je bil poklican, da bi še veliko storil v prospeh našega kmetijskega!

Družbene vesti.

* **Oddaja in razpošiljanje sadnih dreves** se prične zaradi stanovitnega mraza po velikonočnih praznikih. Drevesa dobijo samo oni udje, ki so do 15. februarja plačali udnino, kakor je bilo večkrat v Kmetovalcu objavljeno.

* **P. n. gg. ude c. kr. kmetijske družbe, ki se obračajo v raznih zadevah na našo družbo, nujno prosimo**, naj po možnosti vsako reč napišejo na poseben list in vsak list podpišejo ter navedó bivališče in pošto, kajti vsak družbeni uradnik ima svoj posel, in se delajo silne težkoče, zamude in tudi zmešnjave, če so na enem istem listu pisane razne prošnje, naročila na gospodarske potrebščine, naročila na drevje, gospodarska vprašanja itd.

* **Naročnikom.** V sedanjem času se nam z ozirom na spomladanska dela naročitve na kmetijske potrebščine tako silno množe, da nam jih nikakor ni mogoče takoj izvršiti. Vrhutega pa nam tvornice za gnojila vsled raznih zaprek ne morejo davno naročenih gnojil dosti hitro pošiljati. Nam samim je veliko do tega, da udom hitro postrežemo, zato prosimo naročnike, naj nekoliko potrpe, ker nam bo v kratkem mogoče vse naročitve po vrsti rešiti.

* **Modra galica** bo stala za skupne naročbe na cele vagone potom podružnic, županstev, branilnic, zadrug itd. K 64.— 100 kg, za nadrobne naročbe posameznikov pa K 65.— v Ljubljani, in sicer le proti takojšnjemu plačilu. Cena galici gre sedaj zelo kvišku in bržkone v kratkem zopet doseže cene 67 in 68 kron, kakor so tvornice galico jeseni na sklep ponujale. Družba bo sicer skušala vzdržati enotno nizko ceno skozi vse leto, vendar pa prosi odjemalce, da svoje naročbe čim prej prijavijo.

* **Zmleto žveplo.** Družba ima tudi letos v zalogi najfinejše zmleto žveplo za žveplanje trt, ki stane K 18.— 100 kg z vrečo vred v Ljubljani. Dobiva se v vrečah po 25 in po 50 kg.

* **P. n. gg. družbene ude nujno prosimo**, da vse gospodarske potrebščine pravočasno naročajo ter se pri naročilih ozirajo na objave v „Kmetovalcu“. Družba oddaja le tiste predmete, ki jih objavlja zato prosimo, naj naročniki ne povprašujejo po predmetih, ki jih ni v zalogi. Vsak naročnik naj natančno naznani svoj dom, pošto, oziroma železniško postajo.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznajo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podruž-

nične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbijo za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni.

* **Tetne škropilnice** ima družba tudi letos v zalogi, in sicer dve vrsti: navadne škropilnice „Korona“ po K 22.— in škropilnice novejša sestave „Hero“ po K 34.— komad z zabojem vred. Slednje imajo tlačilno in brizgalno napravo, ki se izsnema, so močnejše in vsestransko priporočene. Družba si je letos nabavila tudi škropilnice sestava dunajske c. kr. kmetijske družbe „Avstrija“, ki so zelo močno izdelane in zbog svoje trpežnosti jako priljubljena. Komad stane 32 kron. Družba si je nabavila tudi nekaterih potrebščin k škropilnicam, ker jih morajo posestniki starih škropilnic večkrat nadomestiti. Nova škropilnica je draga, dočim se da majhna napaka često popraviti z nadomeščenjem kakega dela, kakor n. pr. male ventilne kroglice za Korono ali večje za Hero. Oboje stane po 18 h komad. Ventilni gumi stane 8 h. Gumijeve plošče po K 1.— Razpršilnike, ki se lahko rabijo za oba stroja, nadomešča družba po 75 h z iglo vred. Dvojni razpršilniki stanejo po K 260. Nova iznajdba je mrežna cevka, ki se lahko rabi pri vsaki razpršilni cevki, ne da bi bilo treba pri razpršilni cevki ali na razpršilniku kaj izpremeniti. Z mrežno cevko opremljena razpršilna cev lahko mnogo ur nemoteno deluje, ker se zamašenje dolgo zabranjuje. Komad stane 2 kroni.

* **Trtnih škropilnic za polovično ceno** odda družba nekaj komadov revnim vinogradnikom, in sicer le na priporočilo podružnic ali županstev. Tudi podružnice, zadruge in občine, ki škropilnice brezplačno posojajo revnim vinogradnikom, jih morejo nekaj dobiti po znižani ceni. Brezplačno se škropilnice ne bodo oddajale, ker ni zadostnih sredstev in ker se je družba pripravila, da večina prosilcev z brezplačnimi stroji ni ravnala tako skrbno, kakor je družba to zahtevala. Prošnje sprejema glavni odbor c. kr. kmetijske družbe do 1. majnika 1913. Ker se bodo škropilnice le do tedaj razpošiljale, se na poznejše prošnje ne bo mogoče ozirati.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po K 7.— 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih na cele vagone se pošlje superfosfat franko na vsako žel. postajo, vrhutega more družba dati 25 K popusta.

Tomasovo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žlindre v Ljubljani je K 7.— 19% K 725 100 kg.

Naročbe na cele vagone se izvršujejo po naslednjih cenah:

16 %	17 %	18 %	19 %	20 %	21 %
K 544.—	K 578.—	K 612.—	K 646.—	K 680.—	K 714.—

za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25.— pri celem vagonu.

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bi znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žlindro naravnost iz tvornice.

Kalijevo sol po K 1260 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 42% kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—14% kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg

kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonne se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 38.—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spise: „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna gnojila“ v drugi, „Uspeh poskusenj pri gnojenju travnikov z umetnimi gnojili, in sicer posebno z amonijevim sulfatom“ v tretji in v nadaljnjih lanskih številkah, potem „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ v četrti številki lanskega „Kmetovalca“.

Čilski soliter bo družba prihodnje dni dobila in oddajala po K 31.—100 kg.

Mešano umetno gnojilo (vinogradniško gnojilo), ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 17 K 50 h 100 kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki lanskega „Kmetovalca“.)

* Za živinorejce ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, pa je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Tropine podzemeljskega oreha. Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 22 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili; dobivajo se v vrečah po 75 kg.

Lanene tropine ima družba sedaj tudi v zalogi. Stanejo K 23.—100 kg v Ljubljani, v vrečah po 50 kg.

Sezamove tropine. Družba je zopet ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sezamovih tropin in jih oddaja po znižani ceni K 19.—100 kg iz Ljubljane. Te tropine družba jako priporoča. Vsebujejo jamčeno 50 odstotkov beljakovin in maščobe in se dobivajo le v vrečah po 75 kg. Živinorejce opozarjamo na spis „Krmljenje z oljnimi tropinami“, ki je izšel v „Kmetovalcu“ in ki ga v obliki „Gospodarskih navodil“ na zahtevanje vsakomur brezplačno pošljemo. — Priporočati je umnim gospodarjem, da si čimprej priskrbe zadostno množino teh tropin. Pri odjemu pol ali celega vagona more dati družba znaten popust.

Sladkornata močna krmila kot okrepčujočo primes k drugim krmilom ima odslej naša c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg, in sicer mešanice za pitanje po 20 K 100 kg, ter za molzne krave tudi po 20 K 100 kg z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Opozarjamo na spis „Sladkornata močna krmila“

v 2. št. lanskega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

Klajno apno, 38—42%, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 22 kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 h kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljke na zunanje se še posebej zaračunaj za vsako pošiljatev 30 h za zavoje, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štipami za živino.

Živinsko sol priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 7 K 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se zvršujejo, ki se za nje denar naprej pošlje. V navedeni ceni so vsi izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

Semenska ajda. Družba bo imela ob setvi za svoje ude ajdovo seme na razpolaganje. Siva ajda, ki jo napačno imenujejo japonsko ajdo, je pravzaprav doma na Francoskem, in od tamkaj je naša družba naročila vagon izredno lepe in težke francoske izvirne sive ajde, ki jo je kupila navzlic visoki ceni. To francosko ajdovo seme bo mogla družba oddajati po 36 K 100 kg z vrečami vred. Ajde za seme bo primanjkovalo in zategadelj bo tisti najvarneje ravnal, ki si semensko ajdo pravočasno zagotovi. Iz tega vzroka kmetijska družba že sedaj sprejema naročila na semensko ajdo in bo mogla ustreči le tistim naročnikom, ki se pravočasno zglase. Razpošiljanje se prične v maju.

* Semenski oves curgovec oddaja družba po 28 K 100 kg v vrečah po 50 kg. Vreče se ne računajo.

* Semenske zmesi detelj in trav izbrane prve kakovosti ima c. kr. kmetijska družba v zalogi in jih s pomočjo državne podpore oddaja kmetovalcem po znižani ceni. — Opozarjamo na spis „Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi“, ki ga na zahtevanje vsakomur zastoj pošljemo. Vsakdo, ki travna in deteljna semena naroči, naj sporoči, koliko posameznih semen kupi, ali pa naj naroči že narejeno zmes po nižje razvidni ceni.

* Deteljno seme, zajamčeno predenice čisto in potrjeno od kmetijsko-kemijskega preskušališča v Ljubljani, oddaja družba svojim udom z zavojem vred, in sicer seme domače, štajerske ali črne detelje po 2 K 20 h, in seme lucerne ali nemške detelje po 1 K 60 h kilogram.

* Semena detelj in trav ima družba naslednje vrste v zalogi:

domača detelja (<i>trifolium pratense</i>)	K 2:30
lucerna (<i>medicago sativa</i>)	1:60
švedska detelja (<i>trifolium hybridum</i>)	3:—
hmeljna lucerna (<i>medicago lupulina</i>)	1:60
bela detelja (<i>trifolium repens</i>)	3:50
esparzeta, zluščena (<i>onobrychis sativa</i>)	1:20
francoska pahovka (<i>avena elatior</i>)	1:20
angleška ljuljka (<i>lolium perenne</i>)	0:50
laška ljuljka (<i>lolium italicum</i>)	0:50
pasja trava (<i>daktylis glomerata</i>)	1:20
senožetna latovka (<i>poa pratensis</i>)	1:30
navadna latovka (<i>poa trivialis</i>)	3:80
medena trava (<i>holcus lanatus</i>)	1:40
svetlikasta trstika (<i>phalaris arundinacea</i>)	4:50
trstikasta bilnica (<i>festuca arundinacea</i>)	1:50

rdeča bilnica (<i>festuca rubra</i>)	" 1-90
lisičji rep (<i>alopecurus pratensis</i>)	" 1-60
travniška bilnica (<i>festuca pratensis</i>)	" 1-10
mačji rep (<i>phleum pratense</i>)	" 0-70
pasji rep (<i>cynosurus cristatus</i>)	" 1-80
šopulja (<i>agrostis stolonifera</i>)	" 2-40
zlata pahovka (<i>trisetum flavescens</i>)	" 4-50
pokončna steklasa (<i>bromus erectus</i>)	" 1-30
zmes travnih semen za trajne senožeti	" 1-50

* Severnonemško seme krmne pese dobivajo udje pri družbi po 1 K 60 h kilogram z zavojem vred, in sicer rdečo in rumeno mamutovko. Rumena ekendorfovka stane pa 1 K 80 h kilogram.

* Glede oddaje semen naznanjamo, da veljajo gori označene cene z zavojem vred in s stroški za vozni list le pri naročilih nad 5 kg. Pri naročilih do 5 kg se posebej zaračunata zavoj in vozni list.

* Oddaja semenskega krompirja. C. kr. kmetijska družba bo oddajala prihodnje pomlad iz svojega preskušališča semenski krompir, in sicer pridelan iz izvirnega semena, ki je bil večinoma skozi več let preskušán. Na razpolaganje ima družba predvsem že dobro znano vrsto „oneidovec“ in „zborovec“. Obe ti vrsti sta srednje zgodnji. Družba si prizadeva dobiti tudi kako dobro rumeno krompirjevo vrsto. Predlansko leto je preskušala sama in v raznih krajih naše dežele rumeni krompir „pišelevce“, ki se je ob predlanski suši prav izborno sponesel. Ta vrsta, ki ima lepo rumeno meso, se je skazala rodovitno ter izbornega okusa. Z velikim trudom se je družbi posrečilo dobiti od slavnoznane ameriškega gojitelja novih vrst kmetijskih rastlin Luter Burbanka v Los Angeles v Kaliforniji tri nove vrste krompirja, in sicer „krasne iz Delmenija“ (*Delmeny Beauty*), „pičblov“ (*Peauchblov*) in „burbank“. Te tri nove ameriške krompirjeve vrste je družba preskušala štiri leta. Vse te tri vrste krompirja so prikladne za vsako porabo, imajo izredno lepo obliko ter popolnoma plitvo ležajo očesa. Družba oddaja „oneidovec“ in „zborovec“ le v celih vrečah po 50 kg, in sicer po 10 K 100 kg z vrečami vred, rumeni „pišelevce“ v vrečah po 25 kg po 25 K 100 kg, „krasni iz Delmenija“, „pičblov“ in „burbank“ v vrečah po 25 kg po 25 K 100 kg. — Ker more družba od vseh teh vrst le omejeno množino oddati, zato bo mogoče izvršiti le tiste naročitve, ki pravočasno dojdejo.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Strugah, ki bo dne 30. sušca 1913 v župnišču ob pol štirih popoldne.

S P O R E D :

1. Potrjenje računskega zaključka za leto 1912.
2. Volitev odbora na podlagi novih pravil.
3. Volitev podružničnega zastopnika na glavni družbeni občni zbor.
4. Slučajnosti.

Podružnica kmetijske družbe v Strugah,

dne 7. sušca 1913.

Ivan Dernulc, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice za Lože-Manče, ki bo na Veliko nedeljo, 23. marca t. l. ob osmih popoldne v občinski pisarni v Ložah.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnika.
2. Pregled računov za leto 1912.
3. Volitev poslanca na občni zbor c. kr. kmetijske družbe v zmislu § 31. družbenih pravil.
4. Nadomestna volitev dveh odbornikov.
5. Slučajnosti.

Manče, dne 6. marca 1913.

Franc Furlan, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice na Brezovici pri Ljubljani, ki bo v torek, dne 25. marca t. l. popoldne ob treh v „Katoliškem domu“.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnikovo.
2. Pregled računov.
3. Razni nasveti.

Na Brezovici, dne 10. marca 1913.

Franc Remškar, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice za Poljansko dolino, ki bo dne 30. marca 1913 po popoldanski službi božji pri Anžku v Gorenji vasi.

S P O R E D :

1. Račun za leto 1912.
2. Volitev novega odbora.

Če bi občni zbor ob določenem času ne bil sklepčen, se bo vršil pol ure potem pri vsakem številu udeležencev.

Ketjiska podružnica v Gorenji vasi,

dne 3. marca 1913.

Pipan, načelnik.

V a b i l o

na

občni zbor samostojnega konjerejskega odseka c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani,

ki bo v ponedeljek, dne 31. marca 1913 popoldne ob pol enajstih v prostorih c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani, na Turjaškem trgu.

S P O R E D :

1. Tajniško poročilo.
2. Blagajniško poročilo.
3. Proračun za leto 1913.
4. Dopolnilne volitve.
5. Rešitev predlogov.
6. Slučajnosti.

Samostojni konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 11. marca 1913.

Frančišek Povše, načelnik.

PERUTNINAR.

Uradno glasilo samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske.

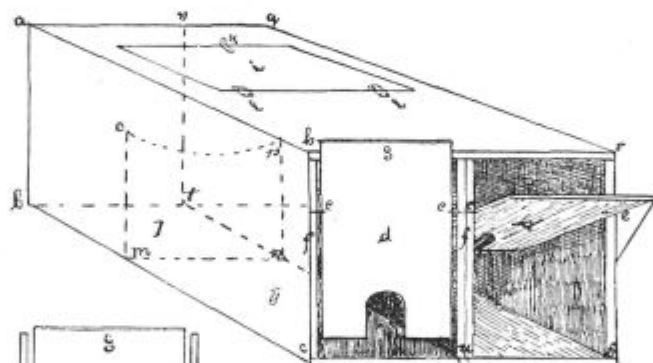
Zaklopno gnezdo.

Prva skrb vsakega umnega perutninarja mora biti, da natančno spozna, v svojo korist, ktera kokoš mu dobro nese, ktera slabo, in torej tudi vedeti, ali zasluži svojo pičo ali ne. Lahko bi zagotovil, da so $\frac{1}{3}$ vseh kokoši skoraj v vsakem gospodarstvu slabe jajčarice in tako škodujejo dobičkonosnosti vse reje. Stane pač veliko truda in ni lahko imeti natančnega pregleda čez vso svojo perutnino, kar pa je brezpogojno treba, če se hoče voditi natančna in dobičkonosna reja. Po nekterih kmetijah se pregledovanje kokoši vrši vsaj na ta način, da se žival vsakih 8 do 14 dni pretiplje glede jajec, a to se zgodi večinoma le zaradi tega, da se spozna, ktera kokoš nese zunaj. Pregledovanje kokoši z dnevnim tipanjem, da se spozna njih pridnost v nesenju, ima pa svoje zelo velike napake. Pomislimo le, koliko bi to stalo dela, če bi morali pregledati na ta način kurnjak s 100 in več kokoši! Kako bi se pri tem vsak dan zdijale uboge živali! Koliko njih lepe pernate obleke bi prišlo pri tem pod nič in kako škodljivo bi bilo za perutnino, če bi jo včasih do poznega popoldne zaprto imeli v kurnjaku! Glavni vzrok pa, ki natančno dokaže brezposmembno delo tipanja in ki more biti edino odločilen za izvedenje dobre reje, je, da se po dovršenem tipanju vendar ne ve in tudi vedeti ne more, ali je to jajce od te ali one kokoši. K temu nam more pripomoči edino le zaklopno gnezdo in natančno tozadevno knjigovodstvo.

Rabo zaklopnega gnezda je lahko vpeljati na naslednji preprosti način. Vsaki kokoši se dene na nogo obroček s številom in z letnico. V kurnjak s 50 kokošmi je treba postaviti 8 zaklopnih gnezd, ki morajo biti 14 dni odprta, t. j. da se zaklopnica gnezda toliko časa odprta pusti (pritrđi), da morejo kokoši brez ovire hoditi vun in noter. Ko so se živali temu privadile, potem se zaklopnice zapro ter se vsak dan gnezda 4krat pregledajo, da se žival oprosti in obenem zapiše število kure, ki ga ima na obročku noge, — na jajce in v posebno zapisno polo, ki se pritrdi pri gnezdu. Po kratkem času se lahko dožene, če kokoš pridno nese ali ne in če so jajca dobro ali slabo oplojena, ter ima na ta način vse svoje jajčarice pod vednim in zanesljivim nadzorstvom. Za rejo se seveda porabijo samo jajca onih kokoši, ki so najboljše, posebno zimske jajčarice, in so zelo močne, krepke in lepe živali. To je edino prava pot, odrediti si povsem izvrstno pleme.

Podoba 39. nam kaže zelo preprosto zaklopno gnezdo in njega uredbo. Dolgost tega gnezda je od $a - h$, 80 cm. Visokost od $a - b$, 45 cm in širokost

od $a - v$, 30 cm. Pravo gnezdo I se loči od sprednjega, čakalnega prostora II z okroglo izrezano desko $m - n - o - p$, ki je pri $m - o$, 25 cm viska. Če sedi kokoš v gnezdu I, ki je 30 cm v kvadratu veliko, in pri tem vstopi v gnezdo druga kokoš, tedaj mora ta toliko časa čakati v prostoru II, da se prva vzdigne z gnezda. Na ta način se prepreči, da se ne pohodijo in potro jajca. Zaklopnica d se lahko v tečajih e tako pregiblje, da se $\frac{2}{3}$ zaklopnice odpreta na znotraj, $\frac{1}{3}$ na zunaj. Na zgornjem robu zaklopnice je pritrjena letva g , ki preprečuje, da se ta pri vednem odpiranju in zapiranju ne razkolje. Mali tečaji e se zavrtajo v letve f ter se šele te letve potem pribijejo na stranice gnezda, ko je uravnana zaklopnica. Zaklopnica je nekoliko privzdignjena od tal ter se odpira samo na znotraj, kakor kaže podoba. Kokoš gre pač lahko v gnezdo, a ne več iz njega, zato mora čakati, da jo kdo reši. Pokrov i , kjer se vzame iz gnezda zaprta kokoš, sega čez dve gnezdi (bolje je pač samo čez eno, ker je dve kokoši naenkrat opraviti že nekoliko sitneje), se privzdigne pri zapahu K ter se pregiblje v tečajih l (najbolje iz usnja). To zaklopno gnezdo je pač eno najbolj enostavnih in najcenejših ter se priporoča vsaki gospodinj in gospodarju, ki si ne more omisliti dražjih priprav, ker to gnezdo pač lahko vsak le nekoliko razumen gospodar brez posebnih stroškov napravi sam.

Podoba 39.

Povsem pripravno in zanesljivo, a bolj drago in sestavljeno gnezdo je po svojem načrtu napravil pokojni gosp. A. Lehrmann ter ga je po njegovem načrtu izvedla tudi c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani v svoji gospodinjški šoli, kjer se prav dobro spnaša. To zaklopno gnezdo je urejeno na ta način, da je zaklopnica vedno odprta, dokler je prazno gnezdo. Ko pa vstopi kaka kokoš, tedaj se za njo zapre gnezdo ter ne pusti več druge kokoši vanje. Pa tudi zaprta kokoš ne more več iz gnezda, dokler ne znese in je ne reši oseba, ki ima nadzorstvo nad gnezdi in jajčaričami.

Naše naloge.

Kokoši redimo iz veselja do kokošarstva, ne da bi računali na kak dobiček, ali pa jih redimo zaradi dobička.

Kdor redi kokoši le iz veselja, ta ne gleda na dobiček, ampak mu je poglavitno, da ima lepe živali, in če kaj drži na pasme, zahteva od svojih živali, da imajo vse predpisane znake dotične pasme. Tako rejo kokoši imenujemo „športno rejo“. Ne sme se tajiti, da je tudi športna reja lahko dobičkonosna, če se na primer plemenske živali in njih jajca lahko prodajajo po izredno visoki ceni. Pa tudi v tem slučaju bo prišel

perutninar le tedaj na svoj račun, če bo kokoši naravno vzrejal, to je, da jim bo dajal dovolj prilike, da se morejo gibati na prostem na zadosti velikem prostoru. Na premajhnih prostorih je tudi dobičkonosna športna reja izključena.

Marsikdo pa le misli, da ima pri kokošereji dobiček, a temu vendar ni tako, ker nikdar ne naredi pravega računa. Kdor za rejo kokoši nima dovolj prostora, kjer kokošarstvo ni spojeno s kmetijo ali s hišo, ki da za krmo veliko odpadkov, ki se drugače ne dajo porabiti, in tedaj kokoši nimajo cene krme, in kdor ne redi kokoši, ki so dobre jajčarice ali ki se kot klavne živali dobro prodajajo, ta nevede uganja nedobičkonosno kokošerejo. Brez pravih računov ni v nobeni panogi kmetijstva umnega gospodarjenja! Marsiktera naša gospodinja se baha, koliko jajec proda, ne ve pa prav nič, koliko jo posamezno jajce stane. Gospoda v mestih misli, Bog ve kako drago plačuje jajca, mi pa naravnost trdimo, da so jajca glede njihove hranilne vrednosti in velikih stroškov pridelovanja še veliko precena.

Dobičkonosna reja kokoši je le tamkaj, kjer so dani vsi pogoji za uspevanje kokoši, kjer se kokoši ceno prehranjujejo in kjer se redijo take kokošje pasme, ki so dobre jajčarice in tudi dobre klavne živali.

Če naj kokoš dobro uspeva, mora imeti dovolj prostora za gibanje, si mora večji del krme na paši sama poiskati, in to ne le samo zrnja, ampak tudi mesno krmo v obliki raznih črvov, gosenic, ličink, hroščev in drugih žuželk. Vse to je pa le tamkaj mogoče, kjer ima kokoš pristo pašo. Taka prosta paša je pa le na kmetih in zato je le „kmečka košereja“ vobče in, če je umna, res tudi dobičkonosna. Današnja naša kmečka kokošereja bi pa lahko bila še dobičkonosnejša, če bi naše gospodinjne na kmetih dosledno odbirale le najboljše živali za pleme in bi sploh umno ravnale. V tem pogledu je pa pri nas še vsepolno napak, ki jih je treba odstraniti, in naloga samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske nikakor ne sme biti pospeševanje „športne reje“ kokoši, ampak edinole pospeševanje „kmečke reje“.

Nečesa pa ne smemo prezreti. Čim bolj postaja gospodarjenje naših kmetov razumnejše in temeljitejše, čim bolj rase vrednost zemljišč in se kmetje zavedajo pravic glede ščitenja svoje lastnine, tem bolj se krčijo prostori za prsto pašo kuretine in v isti meri se krči kokošereja. Naravna posledica vsega tega je, da imajo dežele z umnim gospodarstvom vedno bolj maloštevilno kokošerejo in da so te dežele odvisne od kupovanja klavnih živali in jajec iz tujih, kjer je kmetijstvo še na nizki stopnji. Zato prihaja največ jajec v evropska glavna mesta iz Rusije, z Ogrskega, s Hrvaškega in iz Balkanskih dežel. Kjer v teh deželah pridelujejo veliko žita, so posebno dobri kraji za kmečko kokošerejo.

Pri nas na Kranjskem stojimo nekako na sredi; imamo pokrajine s kmečko kokošerejo, ki je še vsega vpoštevanja in pospeševanja vredna, a imamo tudi pokrajine, ki za kmečko kokošerejo niso več tako ugodne, kjer se pa vendarle kolikortoliko da narediti z umno kokošerejo. Vsekako je pri nas na Kranjskem kmečka kokošereja kmetijska panoga, ki daje naravnost velike dohodke in je zato nikakor ni zanemarjati.

Povsod tam na Kranjskem, kjer se kokošereja še izplača, se da še prav znatno v tej stroki napredovati. V kateri reči pri kokošereji pa moremo napredovati, oziroma kakšna bodi smer delovanja perutninarskega odseka?

Kakor pri živinoreji, je tudi pri kokošereji važno pasemsko vprašanje. Bodimo previdni pri izbiri pasem.

Kokošjih pasem je vsepolno, a za nas primernih zelo malo. Žlahtne pasme, vzrejene z vso umetnostjo v velikih kurnjakih z razmeroma majhnim tekalščem, so za kmečko rejo premalo trdne, so morda za razstave jako lepe živali, za rejo pa niso veliko ali nič vredne. Mi potrebujemo pasmo, ki se rada giblje in se zna pasti, ki daje veliko jajec in jarce navzlic naši zimi zgodaj prično nesti. Takih pasem je pa malo in bržkone bo najbolje poiskati dobre ostanke naše domače kokoši, ki je, žal, v največ krajih naše dežele pokvarjena z raznovrstnimi za nas malo ali nič vrednimi pasmami. Ena naših glavnih nalog bodi, da ustvarimo na podlagi dobrih ostankov naše domače kokoši domačo „kranjsko kokošjo pasmo“, in če to ne gre, da vsaj z domačim dobrim štajerskim plemenom križamo naše domače kokošje pleme.

Delajmo pa takoalitato, če hočemo priti do dobrega plemena, moramo za pleme odbirati le najboljše živali, in to dosežemo, če se naučimo svoje dobre živali spoznavati in potem le dognano dobre živali rabimo za pleme. V tem pogledu naše gospodinjne poučevati, bo druga naloga našega perutninarskega odseka.

Kokošereja pa mora postati tudi v drugih ozirih razumnejša. Gledati moramo na zenačenje pasem v posameznih vaseh, naše gospodinjne moramo še v marsičem poučiti in jim zlasti pojasniti veliko važnost zadostnega števila dobrih petelinov. Tudi vnovčevanje jajec kakor klavnih živali je pri nas zelo slabo urejeno; več kakor polovica dohodka gre v žepe prekupcev, namesto da bi gospodinjne večji del dohodka same dobivale. Je še cela vrsta reči, ki pridejo pri pospeševanju kokošereje v poštev, in našega perutninarskega odseka čakajo velike in lepe naloge, ki jih bo zvršil, če bo našel zaslombe in sodelovanja pri naših gospodinjah, zato naj ne bo kmečkega gospodarja, ki bi ne bil družben ud, in če se njegova gospodinja peča s kokošerejo, naj vsekako pristopi tudi perutninarskemu odseku, saj letnino v znesku 1 K pač vsakdo zmore.

Kako moramo oskrbovati perutnino.

Tuti če perutnino še tako dobro krmimo, ne moremo z gotovostjo pričakovati, da bi se dobro počutila, bi bila zdrava in da bi dajala veliko jajec. K temu mnogo pripomore ljubeznivo ravnanje z živalimi in pa pravilno oskrbovanje. Ta dela nikakor niso težka, vendar pa jih moramo uvaževati, če hočemo v reji perutnine doseči dobrih uspehov.

Vsak dan je treba perutnino opazovati.

1. Prepričati se moramo, ali je žival zdrava. Če ob času krmljenja ne zoblje veselo, če sploh ne pride h krmljenju, ampak klavrno kje čepi in ima blede rože in naježeno perje, tedaj moramo preiskati, kaj ji je in odkod izvira bolezen. Večkrat pri kaki veselici kdo pri srečkanju dobi dobiček — lepo kokoš. Naš sosed je na primer dobil pri srečkanju tako kokoš, ki pa je vrh tega bila bolna. Naša kokoš je hodila s sosedovimi in se od njih okužila, ker so imele perutninsko kolero in differijo ali kako drugo nalezljivo bolezen. Pri nakupu živali je treba jako paziti, ker te največkrat занesejo nalezljive bolezni med one živali, ki jih že imamo doma. Tujo (kupljeno) perutnino moramo zato najmanj 8 do 14 dni imeti v posebnem prostoru in jo posebej krmiti. Skrbno moramo paziti, da ne pride z našo domačo še zdravo perutnino skupaj, poleg tega pa moramo kup-

ljeno perutnino vestno opazovati, in ko smo po 14 dneh prepričani, da ni bolna, jo smemo spustiti med druge živali. Zapomniti si moramo dalje, da moramo bolno žival takoj ločiti od zdrave, jo dejati v topel prostor, jo skrbno negovati ali pa zaklati, če je misliti, da bi zboljšanje ne bilo mogoče.

2. Brigati se moramo za to, da je v kurnjaku vse v redu. Vladati mora v njem največja čistota. Če odpadkov ne odstranimo vsak dan, moramo to storiti vsaj vsakih 8 do 14 dni. Za nastilj se navadno rabi suh pesek, listje, slama, česlo itd. Najboljši nastilj pa je zmleta šota. Šota vpija tekoče snovi mnogo bolje kakor vsaka druga vrsta nastilja. Tudi to je mnogo vredno, da jo lahko dalje časa pustimo v kurnjaku, kar nam je posebno pozimi všeč. Zadostuje namreč že, da šoto pod drogovi, ki na njih sede kokoši, nekoliko z grabljami porazdelimo in potresemo nekoliko nove. Taki kurnjaki ostanejo topli. Zrak v njih tudi ni slab in živali imajo na ta način prijetno bivališče. Kurnjak in tekališče pa naj bi ležala tako, da je žival zavarovana pred mrzlimi vetrovi in dežjem. Če živali zapuščajo kurnjak proti severu ali zapadu, je dobro, če se napravi pred vratici nekaka omarica, da zadržuje mrzle vetrove.

3. Skrbeti moramo tudi, da se med perutnino ne zaredi mrčes. Kjer nimamo popolne snažnosti v kurnjaku, se kaj lahko pojavijo uši, perjenci (ki ne pijo krvi, ampak objedajo perje), bolhe, stenice in kurjenci, ki povzročajo debele bele kraste na nogah (apnene noge). Ves ta mrčes perutnino strašno trpinči. Odtod mrogokrat izvira, da se živali klavarno drže, so nemirne, se za pičo ne menijo dosti in vsled tega tudi slabo neso. Da se mrčesa varujemo, je treba drogove, ki na njih kokoši sede, zunaj kurnjaka opraskati in potem umiti z vodo, ki je v njej razstopljena soda, ali pa jih pobelimo nekolikokrat v letu poleg drugih stvari, ki so v kurnjaku (stene, strop, tla, gnezda), z apnenim beležem. Temu pridenemo tudi nekaj lizola, kreolina ali pa karbolne kisline. Prav dobro je tudi, če pomešamo nekoliko lesnega pepela med nastilj. Če pa se kljub temu zaredi mrčes, odstranimo živali iz kurnjaka in zapremo okna, vrata in izhode za perutnino (mala vratica) ter zažgemo v kurnjaku na kakem nerabnem krožniku kos žvepla (za kakih 5 vinarjev). Po preteku dveh ur se zopet vse križem odpre in dobro prezračiti. Seveda se v tem slučaju kurnjak ne sme nahajati v govejem hlevu. Če živali nimajo v kurnjaku prostora kjer bi mogle brskati, se jim tak naredi zunaj. Seveda mora biti ta prostor pod streho. Prostor za brskanje si je najumestneje zbrati tako, da je zavarovan in leži proti jugu (proti solncu). Tla brskališča naj bodo iz suhe, lahke prsti ali iz drobnega peska, ki se mu primeša nekoliko plev in rezanice. V slabem vremenu lahko tu potresamo pičo. Mnogokrat je nemogoče imeti tudi pozimi tako brskališče na prostem, zato pa denemo v primerno velik zaboj prav drobnega prahu ali peska, dobro pest žveplenega cveta (zdrobljenega žvepla), tobakovega prahu in zdrobljenih kamiličnih cvetov, vsega skupaj kakih 30 cm na debelo. Ta zaboj se postavi v kurnjak, v kolarnico ali v kako šupo. Perutnina ga kmalu najde in kaj rada zahaja vanj; koplje se v prahu, kakor navadno pravimo. Če pa vseeno opažamo, da imajo živali še vedno mrčes, tedaj jim brizgamo s posebno brizglo neki prašek proti mrčesu (pedikulin) pod perje. Namesto tega lahko brizgamo tudi neko zmes iz 100 g špirta in 4 kapljic janeževega olja.

4. Končno je treba v kurnjaku tudi enkrat ali dvakrat na dan pobrati jajca iz gnezd. Kjer imajo

zaklopna gnezda, to še večkrat store. Pri tem spoznamo tudi take kokoši, ki jajca žro ali pa imajo kake druge slabe navade. Jajca spravljamo v suhih in zračnih prostorih.

Kjer se večkrat dogaja, da kokoši žro jajca, je to znamenje, da jim manjka apna, peska, kostnega zdroba i. dr., ki bi jim ga morali dajati s pičo.

Najvažnejše in najpotrebnejše pa je dobro oskrbovanje takrat, ko se perutnina goli (brije), to je, da živali izgubljajo pozno v poletju ali pričetkom jeseni svoje perje, ki se sčasom nadomesti z novim. Ker pa je perje perutnini ravno to, kar je človeku obleka, namreč, da jo varuje pred dežjem in mrazom, je kaj naravno, da so živali baš v tem času najbolj občutljive in tudi jako rade zbole. Paziti moramo torej v prvi vrsti, da so živali na toplem, da niso izpostavljene dežju, mrazu in prepihu. Da morejo kmalu dobiti novo perje, jim moramo dajati več take hrane, ki ima mnogo beljakovin in ima primešan kostni zdrob ali pa fosforovokislo apno (klajno apno). Zelo dobro je, če pridenemo vsak drugi dan k mehki piči tudi nekoliko posušenih rjavih hroščev (kebrov) ali pa zdrobljenega lanenega semena. Kot sredstvo za pospeševanje rasti perja navajajo nekateri naslednje: 66 g prav dobro zmlete kostne moke, 66 g fino zmlete rogovine, 66 g fosforovokislega apna in 66 g žganega amonijevega karbonata. (Slednji se dobiva v lekarni pod imenom Sal volatile cornu cervi ali pa Ammonium carbonicum.) Vse to se dobro zmeša in se pomeša vsak dan za 1 malo žličko med zmočene pšenične otrobe, ki se pridenijo parjenemu krompirju ali kaki drugi mehki piči. Opisano sredstvo se da tudi prav dobro porabiti pri vzreji piščancev. Da perutnino varujemo pred nevarnimi vratnimi boleznimi in pred drisko, jim dajemo, kadar se golijo, nekoliko železne (zelene) galice v pitni vodi (3 do 5 g ali za lešnik velik košček zadostuje za 1 liter vode).

Kot dobra krmska zmes ob času, ko se perutnina goli, se more priporočati naslednje:

Zjutraj v brskališču: pšenica in oves ter na niti obešana repa ali zelje;

dopoldne ob enajstih: mehka piča iz 15 g pšeničnih otrobov, 15 g ovsenega in 15 g koruznega zdroba, pelegtega še parjenega krompirja, 10 g sladnih kali, 10 g svežega kostnega zdroba ali ribje moke ter na šest glav polno malo žličko lanenih ali sezamovih tropin, nekaj zrn solnčnice in posušene liste prave (žgoče) koprive;

zvečer: zdrobljeno pšenično, ovseno in koruzno zrnje.

Vedno je treba dajati svežo vodo z zeleno galico, apnenaste snovi, peska in jako veliko zelenjadi, kakor kapus, zelje, deteljo, peso, solato, špinačo itd.

Al. Jamnik.

Perutninarske vesti.

Samostojni perutninarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske obstoji iz pravih in podpornih udov. Pravi udje morejo biti le tisti, ki so udje kmetijske družbe kranjske. Podporen ud more biti vsakdo, ima od odseka vse tiste ugodnosti kakor pravi, le pri odsekovih zborovanjih nima pravice glasovati in voliti. Pravi kakor podporni udje plačujejo na leto po 1 K udnine. Nujno pozivamo vse tiste, ki se zanimajo za perutninarstvo, naj v obilnem številu pristopijo bodisi kot pravi ali kot podporni udje k perutninarskemu odseku.

Prodaje in nakupa plemenske perutnine ter jajec za valjenje ne moremo sprejemati od udov perutninarskega odseka v „Kmetovalčevu“ prilogo „Perutninar“, pač pa sprejemamo tozadevne oglase med „Mala naznanila“ v „Kmetovalcu“. Vsak družben ud ima takó pravico vsako leto do ene brezplačne objave v „Kmetovalcu“, torej so pravi odsekovi udje že deležni te pravice. Podporni udje pa seveda morajo plačati take objave. Sicer je pa najbolje, če je vsakdo pravi ud, t. j. obenem družbeni ud, saj je perutninarstvo postranska kmetijska stroka. Kdor se peča s kmetijskim perutninarstvom, ta se mora poučevati sploh tudi o kmetijstvu, k čemur služi „Kmetovalec“.

Dobre ostnake domače kranjske kokošje pasme, v kolikor je še čista in ne prekrižana s tujimi pasmami, moramo skušati poiskati. Zato prosimo vse tiste, ki vedo za kake take živali, ali še bolje za cele take jate, da sporoče samostojnemu perutninarskemu odseku kmetijske družbe v Ljubljani, kje bi se dobile. Po kakih samotno in od glavnih cest ležečih vaseh se utegnejo take živali ali jate morda še dobiti. Odsek se bo oziral le na primerno velike in lepo rasle živali, ki so dokazano dobre jajčarice, ki nimajo temno barvanih nog in jarce prično zgodaj nesti. Gre za enkrat le za začasne prijave, kajti odsek se mora najprej o kakovosti živali šele prepričati, določiti vse lastnosti (standard) in bo pozneje na podlagi došlih poročil in preskušeni razposlal vprašalne pole, kjer bo dozdevno čiste domače plemenske živali natančno popisati. Če bo perutninarski odsek imel pri iskanju dobre domače kranjske kokošje pasme kaj uspeha in sreče, ga potem čaka veliko dela, časa in truda, kar pa nikakor ne bo zastoj, kajti dobra domača kokošja pasma je za našo kokošerejo silnega pomena.

Vprašanja, ki se tičejo reje perutnine in sploh drobnice, odgovarja uredništvo „Perutninarja“, oziroma „Kmetovalca“, edinole med „Vprašanji in odgovori“ v „Kmetovalcu“.

Uradne vesti perutninarskega odseka.

Ustanovni občni zbor samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 16. februarja t. l.

Vsled sklepa glavnega odbora kmetijske družbe z dne 30. septembra 1912 se je pri družbi ustanovil samostojen perutninarski odsek. Družbeni glavni odbor je povabil vse one, ki se za perutninarstvo zanimajo, na dan 16. februarja v družbeno pisarno k ustanovnemu občnemu zboru. Vabilu se je odzvalo razmeroma precejšnje število perutninarjev, vendar ne toliko, kolikor bi bilo želeli. To spričuje, da je pri nas za to panogo kmetijstva še veliko premalo zanimanja in bo torej morala biti ena pglavitnih nalog odseka, da predvsem vzbudi zanimanje za organizacijo perutninarjev.

Ravnatelj kmetijske šole na Grmu in družbeni odbornik g. V. Rohrman je v imenu glavnega odbora in kot načelnik bivše osrednje perutninarske zadruge toplo pozdravil došle zborovalce ter je razložil, zakaj in kako je prišlo do ustanovitve samostojnega perutninarskega odseka. Imeli smo namreč najprej „Perutninarsko društvo“, ki je prav živahno delovalo in imelo celo svoj perutninarski list kot uradno glasilo. Delovanje tega društva je pa slonelo le na ramah umrlega predsednika, in društvo je po smrti svojega predsednika in vsled denarnih zadreg zaspalo. Potem se je ustanovila „Osrednja perutninarska zadruga“, ki pa tudi nikamor ni mogla, kajti na zadružni podlagi z majhnimi doleži ni bilo mogoče uspešno delovati, vrhutega je manjkalo zani-

manja, pouka, propagande in zlasti denarnih sredstev. V tem mrtvilu je prišla na pomoč c. kr. kmetijska družba, ki je nasvetovala ustanovitev samostojnega družbenega perutninarskega odseka, ki bo imel v družbeni pisarni in v družbenih sredstvih tako zaslombo, da bo najlaže in brez denarnih skrbi lahko pospeševal perutninarstvo. Vrhutega je glavni odbor sklenil prilagati svojemu uradnemu glasilu posebno perutninarsko prilogo, ki bo uradno glasilo odsekovo in obenem poučen perutninarski list. Vsled tega je perutninarska zadruga sklenila likvidirati, kar se je tudi že zgodilo, in tako danes zborujemo na ustanovnem občnem zboru novega družbenega samostojnega perutninarskega odseka, ki naj ustvari nekaj bolj stalnega, in zato je g. Rohrman prav toplo pozdravil vse došle, jih prosil pridnega sodelovanja ter je prešel na obravnavo ostalih predmetov dnevnega reda.

Ravnatelj c. kr. kmetijske družbe g. G. Pirc je poročal o odsekovih pravilih. Razložil je, da je odsek po družbenih pravilih bistven del družbe in da ima zato edinole družbeni glavni odbor pravico določati, kakšna naj bodo pravila, a glavni odbor bo bržkone vsekdar rad vpošteval odsekovne želje glede izprememb pravil, v kolikor bodo te želje upravičene in se bodo strinjale z družbenimi pravili, kajti samostojni perutninarski odsek je glede strokovnega delovanja pač samostojen, ni pa samostojno društvo. Gosp. Pirc je predlagal, naj se odsekova pravila, ki so pravzaprav le poslovni red za odsek, vzamejo v celoti na znanje. Pravila so bila že natisnjena v prvi števi „Perutninarja“, ki je bil priložen drugi števi „Kmetovalca“, in so torej vsem navzočim znana. Predlagal je, naj se določi le prav nizka udnina, in sicer na leto 1 K, da bo čim laže dobiti mnogo udeležencev. Nadalje je sporočil, da je družbeni glavni odbor sklenil v pravila vplesti določbo, da je letni račun in proračun odseka predložiti glavnemu odboru v potrditev; za večje stroške in prireditve, ki za njihovo pokritje ni bilo izrecno poskrbljeno v proračunu, je izposlovati privolitev glavnega odbora. Ustanovni občni zbor je soglasno vzel ta pravila na znanje, strinjajoč se s predlogom glavnega odbora.

Pri volitvi v odsekov odbor so bili soglasno izvoljeni: za načelnika bivši načelnik „Osrednje perutninarske zadruge“ g. ravnatelj Rohrman, za odbornike gg.: Henrik Franci, posestnik in trgovec v Ljubljani, Gustav Pirc, ravnatelj c. kr. kmetijske družbe, Anton Planinšek, strokovni kmetijski učitelj na Grmu, Karol Počivalnik, posestnik v Ljubljani, inženir Ivan Rataj, živinorejski nadzornik, ter Jakob Traven, posestnik na Glinah. Po odsekovih pravilih imenuje v odbor svojega zastopnika tudi družbeni glavni odbor. Občni zbor je sklenil glavni odbor naprositi, naj to imenovanje izvrši v prihodnji odborovi seji.

Pri razpravi o določitvi smeri v odsekovem delovanju se je vnel živahen razgovor, ki je kazal, da so bili vsi navzoči edini v tem, da bodi odsekova naloga pospeševanje edinole kmetijskega perutninarstva, nikakor pa ne športnega perutninarstva, ter da je v tem pogledu prav posebno pomembni delovanje v štajerski deželi, kjer se danes upravičeno naslanjajo le na domače plemo, ki bo tudi za nas na Kranjskem najboljša. Vpoštevati bo dejstvo, da tiči tri četrtine dohodka našega perutninarstva v skupičku za jajca in komaj ena četrtina v skupičku za klavno perutnino. Umna reja v zvezi z zadostno pašo in umna odbira najpledenjših in istočasno najboljših živali bodi glavna naloga perutninarskega odseka pri njegovi propagandi za povzdigo našega perutninarstva. Z vsa silo bo treba delati na zenačenje domačega plemena po posameznih vaseh in bo bržkone kazalo na odsekovne stroške korakoma zamenjati slabe peteline z dobrimi.

Predsednik je zaključil zborovanje, je toplo zahvalil vse navzoče in je določil dan za prvo sejo odsekovega odbora.